

ΤΑ ΑΠΟΚΡΥΦΑ ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ

Ενότητα 2: Άγραφα Λόγια, Ιουδαιοχριστιανικά Ευαγγέλια
και Σπαράγματα Παπύρων

Αικατερίνη Τσαλαμπούνη
Τμήμα Ποιμαντικής και Κοινωνικής Θεολογίας

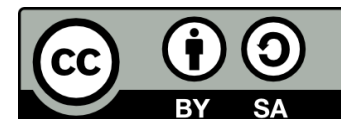

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης» έχει χρηματοδοτήσει μόνο την αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Τα Απόκρυφα Ευαγγέλια.

Τμήμα Ποιμαντικής και Κοινωνικής Θεολογίας

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΑΝΟΙΚΤΑ
ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΑ
ΜΑΘΗΜΑΤΑ

Άγραφα Λόγια, Ιουδαιοχριστιανικά Ευαγγέλια και Σπαράγματα Παπύρων

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ
πρόγραμμα για την ανάπτυξη

**ΑΓΡΑΦΑ ΛΟΓΙΑ,
ΙΟΥΔΑΙΟΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΑ
ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ ΚΑΙ
ΣΠΑΡΑΓΜΑΤΑ
ΠΑΠΥΡΩΝ**

ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΤΑ ΑΓΡΑΦΑ;

- Άγραφα είναι λόγια του Ιησού, τα οποία απαντούν έξω από τα κανονικά ευαγγέλια .
- Διασώζονται σε μεμονωμένα χειρόγραφα της Κ.Δ., σε έργα των εκκλησιαστικών συγγραφέων και πατέρων και σε λειτουργικά κείμενα της εκκλησίας.

Η ΕΡΕΥΝΑ ΓΙΑ ΤΑ ΑΓΡΑΦΑ (1)

- Ο όρος οφείλεται στον J.G. Körner (*De sermonibus Christi άγράφους*).
- Επίσης, εισάγεται στην επιστήμη κατά το 19ο αι. από τον Alfred Resch (*Agrafa. Ausserkanonische Evangelienfragmente*, 1889). Συγκεντρώνει 177 άγραφα λόγια. Υποστήριξε ότι 74 από αυτά προέρχονται από ένα εβραϊκό Πρωτευαγγέλιο. Στη δεύτερη έκδοση περιόρισε τα γνήσια άγραφα λόγια του Ιησού σε 34.

Η ΕΡΕΥΝΑ ΓΙΑ ΤΑ ΑΓΡΑΦΑ (2)

- Το υλικό του Resch επεξεργάστηκε ο J.H. Ropes (*Die Sprüche Jesu*, 1896).
- Ο Michael Asin y Palacios συγκέντρωσε αντίστοιχο υλικό αγράφων, το οποίο διέσωσαν οι μουσουλμάνοι συγγραφείς (*Logia et. Agrapha Domini Jesu apud moslemicos scriptores, asceticos praesertim, usitata*, 1919 & 1926): 233 άγραφα λόγια.
- Ο Joachim Jeremias περιόρισε τα άγραφα σε 18 (20) (ανάμεσά τους και κείμενα, τα οποία προέρχονται ωστόσο από άλλα απόκρυφα ευαγγέλια).
- Ο Otfried Hofius (2000) θεωρεί ως άγραφα μόνο 7 λόγια.

ΔΙΑΦΟΡΟΙ ΤΥΠΟΙ ΑΓΡΑΦΩΝ

ΑΓΡΑΦΑ ΣΕ ΒΙΒΛΙΑ ΤΗΣ Κ.Δ.

- Λόγια του Ιησού που διασώζονται σε κείμενα της Κ.Δ. ως λόγια του Κυρίου, αλλά δεν απαντούν στα ευαγγέλια.
- *Πρξ 20,35*: ...μνημονεύειν τε τῶν λόγων τοῦ κυρίου Ἰησοῦ ὅτι αὐτὸς εἶπεν, Μακάριόν ἐστὶν μᾶλλον διδόναι ἢ λαμβάνειν.
- *Α΄ Θεσ 4,15-17*: τοῦτο γὰρ λέγομεν ἐν λόγῳ κυρίου, ὅτι ἡμεῖς οἱ ζῶντες οἱ περιλειπόμενοι εἰς τὴν παρουσίαν τοῦ κυρίου οὐ μὴ φθάσωμεν τοὺς κοιμηθέντας (16) ὅτι αὐτὸς ὁ κύριος ἐν κελεύσματι, ἐν φωνῇ ἀρχαγγέλου καὶ ἐν σάλπιγγι θεοῦ καταβήσεται ἀπ' οὐρανοῦ, καὶ οἱ νεκροὶ ἐν Χριστῷ ἀναστήσονται πρῶτον, (17) ἔπειτα ἡμεῖς οἱ ζῶντες οἱ περιλειπόμενοι ἅμα σὺν αὐτοῖς ἄρπαγησόμεθα ἐν νεφέλαις εἰς ἀπάντησιν τοῦ κυρίου εἰς ἀέρα: καὶ οὕτως πάντοτε σὺν κυρίῳ ἐσόμεθα.

ΑΓΡΑΦΑ ΣΤΗ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΗ ΠΑΡΑΔΟΣΗ ΤΗΣ Κ.Δ. (1)

- *Κώδικας Βέζα (D)* στο Λκ 6:,4: Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ θεασάμενός τινα ἐργαζόμενον τῷ σαββάτῳ εἶπεν αὐτῷ· ἄνθρωπε, εἰ μὲν οἶδας τί ποιεῖς, μακάριος εἶ· εἰ δὲ μὴ οἶδας, ἐπικατάρατος καὶ παραβάτης εἶ τοῦ νόμου.

ΑΓΡΑΦΑ ΣΤΗ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΗ ΠΑΡΑΔΟΣΗ ΤΗΣ Κ.Δ. (2)

- *Κώδικας W* στο Μκ 16,14 (λόγιον *Freer*): Κακεῖνοι [οἱ μαθηταὶ] ἀπελεγοῦντο λέγοντες ὅτι ὁ αἰὼν οὗτος τῆς ἀνομίας καὶ τῆς ἀπιστίας ὑπὸ τὸν σατανᾶν ἐστίν, ὁ μὴ ἔων τὰ ὑπὸ τῶν πνευμάτων ἀκάθαρτα τὴν ἀλήθειαν τοῦ θεοῦ καταλαβέσθαι δύναμιν· διὰ τοῦτο ἀποκάλυψόν σου τὴν δικαιοσύνην ἤδη, ἐκεῖνοι ἔλεγον τῷ χριστῷ. καὶ ὁ χριστὸς ἐκείνοις προσέλεγε ὅτι πεπλήρωται ὁ ὄρος τῶν ἐτῶν τῆς ἐξουσίας τοῦ σατανᾶ, ἀλλὰ ἐγγίζει ἄλλα δεινά· καὶ ὑπὲρ ὧν ἐγὼ ἁμαρτησάντων παρεδόθην εἰς θάνατον ἵνα ὑποστρέψωσιν εἰς τὴν ἀλήθειαν καὶ μηκέτι ἁμαρτήσωσιν ἵνα τὴν ἐν τῷ οὐρανῷ πνευματικὴν καὶ ἄφθαρτον τῆς δικαιοσύνης δόξαν κληρονομήσωσιν.

ΑΓΡΑΦΑ ΣΕ ΕΚΚΛ. ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ ΚΑΙ ΠΑΤΕΡΕΣ

- *Α΄ επιστολή Κλήμεντος Ρώμης: Ἐλεᾶτε ἵνα ἔλεηθῆτε· ἀφίεται ἵνα ἀφεθῆ ὑμῖν· ὡς ποιεῖτε, οὕτως ποιηθήσετε ὑμῖν· ὡς δίδοτε, οὕτως δοθήσεται ἡμῖν· ὡς κρίνετε, οὕτως κριθήσεσθε· ὡς χρηστεύεσθε, οὕτως χρηστευθήσεται ὑμῖν· ὧ̃ μέτρῳ μετρεῖτε, ἐν αὐτῷ̃ μετρηθήσεται ὑμῖν.*

ΑΓΡΑΦΑ ΣΕ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

- Άγραφο που επεσήμανε ο Ι. Καραβιδόπουλος στην ακολουθία του *Ευχελαίου*: Σὺ εἶ ὁ εἰπὼν· Ὅσάκις ἂν πέσης, ἔγειραι καὶ σωθήση.

ΕΝΑ ΝΕΟ ΑΓΡΑΦΟ (1)

- Άγραφο λόγιο του Ιησού - σε ένα μικρό σπάραγμα που βρέθηκε στο μοναστήρι Montserrat στην Ισπανία (P.Monts.Roca 4.59 (Alberto Nodar and María Victoria Spottorno, Greek Papyri from Montserrat (P.Monts. Roca IV), Barcelona: 2014) Χρονολογείται πιθανόν στον 4ο/5ο αι. και το κείμενο θυμίζει ομιλητικά κείμενα της πατερικής γραμματείας, κάτι που οδηγεί στο συμπέρασμα ότι μάλλον πρόκειται για ομιλία.

ΕΝΑ ΝΕΟ ΑΓΡΑΦΟ (2)

Πάντες / εύχόμεθα / εἶναι φυτεία / θ(εο)ῦ.
δ[.....] /

οὐκ ἐσ[.....] /φυτεία[.....] / άπεφήνα/το ὀ
κριτῆς /

κ(αὶ) σωτῆρ ἡμῶ(ν) / εἰπῶν: "Τὰ / γλυκέα
φθέγ- /

γεσθ(αι) τε/τήρηται."

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

- Πολλά από τα άγραφα είναι παραλλαγές ή αναπτύξεις γνωστών κανονικών λογίων του Ιησού.
- Κάποια προέρχονται από απόκρυφα ευαγγέλια.
- Κάποια λόγια από σφάλμα μνήμης αποδίδονται στον Ιησού.
- Μερικά είναι κατασκευάσματα ευσεβούς φαντασίας .
- Δεν προσθέτουν κάτι στην ιστορία και τη διδασκαλία του Ιησού, όπως τη γνωρίζουμε από τα κανονικά ευαγγέλια, αποτελούν όμως μαρτυρία για την ύπαρξη αρχαίας προφορικής παράδοσης για τον Ιησού, η οποία συνεχίζει να υπάρχει παράλληλα με τα γραμμένα κείμενα.

ΣΠΑΡΑΓΜΑΤΑ ΠΑΠΥΡΩΝ

ΤΑ ΕΥΡΗΜΑΤΑ ΠΑΠΥΡΩΝ

- Τμήματα κειμένων που διασώζονται σε σπαράγματα παπύρων και δεν έχουν ταυτοποιηθεί με γνωστά απόκρυφα κείμενα.
- Από τον 19ο αι. η τάση συγκέντρωσης παπύρων από την Αίγυπτο σε παν/μία και βιβλιοθήκες.
- Ο αποσπασματικός χαρακτήρας τους συχνά δυσκολεύει την ταυτοποίηση.

ΜΙΚΡΟΤΕΡΑ ΣΠΑΡΑΓΜΑΤΑ

- ΡMerton 21: φύλλο παπύρου με λόγια του Ιησού που ομοιάζουν τα Λκ 7.29-39· 6,45-46 (3ος αι.).
- ΡOxy 210: λόγιο σχετικό με τους καλούς και τους κακούς καρπούς + ένα λόγιο που θυμίζει τα εγώ είμι του Ιω (3ος αι.).
- Το σπάραγμα του Fajum: κείμενο που αναφέρει τον Πέτρο και θυμίζει το Μκ 14,37-30 (από το ΕυαγΠέτρου;).

Ο ΠΑΠΥΡΟΣ EGERTON 2 (A)

- 4 φύλλα παπύρου από κώδικα.
- Αρκετά κατεστραμμένος – το τμήμα του πρώτου φύλλου βρέθηκε στην Köln (PKöln 255).
- Γύρω στο 150 μ.Χ.
- Περιεχόμενο:
- Συζήτηση για τον Νόμο (frgm.1 verso).
- Προσπάθεια λιθοβολισμού του Ιησού / θεραπεία ενός λεπρού (frgm. 1 recto).
- Συζήτηση με τους Ιουδαίους (frgm. 2 recto).
- Συζήτηση για τον σπόρο – ο Ιησούς στον Ιορδάνη (frgm. 2 verso).

Ο ΠΑΠΥΡΟΣ EGERTON 2 (B)

- Εξάρτηση από τα τέσσερα ευαγγέλια.
- Κυρίως εξάρτηση από το Ιω (γνωστό ήδη από νωρίς στην Αίγυπτο).
- Πιθανόν το φαινόμενο της «δευτερογενούς προφορικότητας».

Ο ΡΟΧΥ 840

- Στην πραγματικότητα φύλλο περγαμηνής.
- 3ος / 4ος αι. μ.Χ.
- Πιθανόν σε φυλακτό.
- Περιεχόμενο: συζήτηση για την καθαρότητα – πολεμική αντιπαράθεση με ιερείς για τον Ναό.
- Παραπέμπει στον Μτ και Ιω (ὔδωρ αιώνιας ζωῆς).
- Η θεολογική συζήτηση για την καθαρότητα και το βάπτισμα σε ιουδαιοχριστιανικούς κύκλους τον 2ο / 3ο αι. μ.Χ.

ΤΟ «ΑΓΝΩΣΤΟ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟ ΤΟΥ ΒΕΡΟΛΙΝΟΥ» (Α)

- Είδε το φως της δημοσιότητας το 1997 (Paul A. Mirecki).
- 4ος-7ος αι. μ.Χ. - κώδικας – το ελληνικό πρωτότυπο του τ. 2ου αι.
- Σχέση με το *ΕυαγΠέτρου* και *ΕυαγΣωτήρος*.
- Ο αρχικός κώδικος περιείχε περισσότερες από 100 σελίδες.
- Σώζονται μόνο 29 μικρά αποσπάσματα.

ΤΟ «ΑΓΝΩΣΤΟ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟ ΤΟΥ ΒΕΡΟΛΙΝΟΥ» (B)

- Αποσπάσματα από την αφήγηση του Πάθους (μεταξύ Μυστικού Δείπνου και Σταύρωσης).
- Συζήτηση με τους μαθητές – θυμίζει τον αποχαιρετιστήριο λόγο στο Ιω 14-17.
- Απομακρύνεται από τη γνωστική παράδοση όπου τέτοιοι λόγοι τοποθετούνται στην περίοδο της Ανάστασης.
- Προσπάθεια μείωσης της τραγικότητας του Πάθους.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

- Χρήσιμο υλικό από χαμένα κομμάτια της προφορικής / γραπτής παράδοσης.
- Δευτερογενής προφορικότητα.
- Πληροφορίες για εξαρτήσεις από τα κανονικά κείμενα.
- Ανασύνθεση εν μέρει της ιστορίας σύνταξης .
- Πληροφορίες για τη χρονολόγηση της ευαγγελικής παράδοσης και της εξάπλωσής της.
- Πληροφορίες για χριστιανικές ομάδες.

Σημείωμα Αναφοράς

Copyright Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Τσαλαμπούνη Αικατερίνη. «Τα Απόκρυφα Ευαγγέλια. Άγραφα Λόγια, Ιουδαιοχριστιανικά Ευαγγέλια και Σπαράγματα Παπύρων». Έκδοση: 1.0. Θεσσαλονίκη 2015.

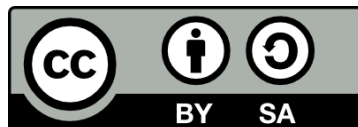
Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση:

<http://eclass.auth.gr/courses/OCRS339/>.

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά - Παρόμοια Διανομή [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί.

[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/>

Τέλος ενότητας

Επεξεργασία: Φίλιππος Γερμάνης
Θεσσαλονίκη, Εαρινό Εξάμηνο 2014-2015

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Σημειώματα

Διατήρηση Σημειωμάτων

Οποιαδήποτε αναπαραγωγή ή διασκευή του υλικού θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει:

- το Σημείωμα Αναφοράς
- το Σημείωμα Αδειοδότησης
- τη δήλωση Διατήρησης Σημειωμάτων
- το Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (εφόσον υπάρχει)

μαζί με τους συνοδευόμενους υπερσυνδέσμους.

